

POSTANOWIENIE

Dnia 3 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku B. G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o rentę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 3 grudnia 2020 r.,
skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia
wnioskodawczyni na wyroku Sądu Okręgowego w B.
z dnia 2 lipca 2018 r., sygn. akt VI U (...),

odrzuca skargę.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. wyrokiem z dnia 2 lipca 2018 r., VI U (...), oddalił odwołanie ubezpieczonej B. G. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 2 marca 2017 r. odmawiającej ubezpieczonej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Ubezpieczona, na podstawie art. 424¹ § 2 k.p.c., wniosła skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 2 lipca 2018 r. oraz zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania skargowego według norm przepisanych, wskazując, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem podstawowych zasad porządku prawnego, praw człowieka i obywatela zagwarantowanych w Konstytucji RP.

Skargę oparto na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego - art. 57 i art. 58 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 53, dalej jako ustawa emerytalna), przez ich błędną wykładnię i zastosowanie, a w konsekwencji błędne przyjęcie, że ubezpieczona nie jest niezdolna do pracy, co skutkowało odmową przyznania jej prawa do renty – wskazując je równocześnie jako przepisy prawa, z którymi zaskarżony wyrok jest niezgodny.

Uprawdopodobniając wyrządzenie szkody spowodowanej przez wydanie zaskarżonego wyroku, ubezpieczona powołała się „na akta rentowe Zakładu Ubezpieczeń Społecznych znak (...) potwierdzające brak jej prawa do jakichkolwiek świadczeń i ubezpieczenia oraz przesłuchanie jej jako strony”. Wzruszenie zaskarżonego wyroku Sądu pierwszej instancji w drodze innych środków prawnych nie jest możliwe z uwagi na upływ terminów ustawowych, orzeczenie nie podlega zaskarżeniu skargą kasacyjną, ponieważ jest wyrokiem sądu pierwszej instancji a ponadto sprawa nie spełnia kryteriom wartości przedmiotu zaskarżenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 424¹ § 1 k.p.c., skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przysługuje od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie orzeczenia w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe.

W orzecznictwie przyjęto, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia przysługuje tylko od prawomocnych wyroków sądu drugiej instancji kończących postępowanie w sprawie oraz postanowień, co do istoty sprawy kończących postępowanie, wydanych przez sąd drugiej instancji w postępowaniu nieprocesowym, w postępowaniu o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczeń sądów państw obcych oraz w postępowaniu o uznanie i stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed sądem polubownym za granicą (art. 424¹, art. 519², art. 1148¹ § 3, art. 1151¹ § 3 i art. 1215 § 3 k.p.c.). Od innych prawomocnych orzeczeń skarga nie przysługuje (por.

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2017 r., I BP 10/16, LEX nr 2331707). Art. 424¹ § 1 k.p.c. formułuje zatem ogólną regułę, zgodnie z którą omawiana skarga dotyczyć może wyłącznie orzeczeń sądu drugiej instancji i to tylko takich, których zmiana lub uchylenie w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie była i nie jest możliwa. Odstępstwo od tej ogólnej reguły ustawodawca przewidział w § 2 powołanego przepisu. Zgodnie bowiem z art. 424¹ § 2 k.p.c., w wyjątkowych wypadkach, gdy niezgodność z prawem wynika z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, można także żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu pierwszej lub drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych, chyba że jest możliwa zmiana lub uchylenie wyroku w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych. Niniejsza skarga została wniesiona właśnie w oparciu o przepis art. 424¹ § 2 k.p.c.

Przypomnieć w tym miejscu trzeba, że o wyjątkowym charakterze art. 424¹ § 2 k.p.c. świadczy jego redakcja, szczególnie w zestawieniu z treścią art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., w ramach której o dopuszczalności skargi decyduje kumulatywne spełnienie dwóch przesłanek, tj. istnienia wyjątkowego wypadku oraz występowania niezgodności z prawem mającej kwalifikowany charakter, gdyż wynikającej z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela. Możliwość skorzystania przez stronę ze skargi w takiej sytuacji zależy więc zarówno od przyczyn niezgodności z prawem orzeczenia ocenianych w kontekście naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, jak i od przesłanek, z powodu których strona postępowania sądowego nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych do zaskarżenia orzeczenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2013 r., V CNP 8/13, LEX nr 1409020).

Odnosnie do pierwszej z przesłanek wymienionych w art. 424¹ § 2 k.p.c., tj. sfery podstaw niezgodności z prawem prawomocnego wyroku, należy podkreślić, że nie chodzi o niezgodność z prawem o jakiej mowa w § 1 art. 424¹ k.p.c., lecz o niezgodność kwalifikowaną, polegającą na naruszeniu podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela.

Inaczej rzecz ujmując, podstawa skargi powinna wskazywać i wykazywać szczególny przypadek naruszenia prawa w wyniku wydania zaskarżonego wyroku przez skonkretyzowanie norm prawnych wyrażających owe podstawowe zasady, wolności lub prawa. Spełnienie przez stronę wymagania z art. 424⁵ § 1 pkt 5 *in fine* k.p.c. sprowadza się zatem do zawarcia w skardze wyodrębnionej, juretrycznej argumentacji, przedstawiającej jakie podstawowe zasady porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo prawa człowieka i obywatela narusza zaskarżony wyrok i wskazania, na czym polegała obraza przepisów mających znaczenie dla ich obrony (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2006 r., II CNP 2/06, OSNC 2006 nr 6, poz. 112). W wypadku powołania się na naruszenie podstawowych zasad porządku prawnego konieczne jest więc wykazanie, że dana zasada istnieje i ma podstawowe znaczenie dla porządku prawnego oraz dokładne określenie w jaki sposób doszło do naruszenia tej zasady w wyniku wydania orzeczenia. Gdy zaś skarżący powołuje się na naruszenie konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela niezbędne jest oprócz wskazania danej zasady, przytoczenie przepisu Konstytucji, z którego zasada wynika oraz dokładne określenie sposobu jej naruszenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2010 r., IV CNP 101/09, LEX nr 590258). Wykazanie obydwu przesłanek dopuszczalności skargi wymienionych w art. 424¹ § 2 k.p.c. stanowi samoistny element tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia i należy do jego wymogów konstrukcyjnych, którego brak nie może być przez stronę naprawiony (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2008 r., II BP 56/07, LEX nr 452485). Należy pamiętać, że każde wymaganie przewidziane w art. 424⁵ § 1 k.p.c. ma charakter samoistny, powinno być zatem spełnione samodzielnie, niezależnie od innych wymagań. Zamieszczenie w skardze poszczególnych jej elementów konstrukcyjnych powinno nastąpić w sposób jednoznaczny i wyraźny, tak aby Sąd Najwyższy nie musiał domniemywać ich istnienia i doszukiwać się ich w innych elementach skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2006 r., III CNP 62/06, LEX nr 610081).

Wniesiona skarga nie spełnia powyższego warunku konstrukcyjnego, gdyż powołuje się ona na naruszenie - w wyniku wydania prawomocnego wyroku Sądu pierwszej instancji – „zasad porządku prawnego, praw człowieka i obywatela

zagwarantowanych w Konstytucji” w sposób zbyt ogólnikowy. Autor skargi nie wskazał w ramach podstawy skargi przepisów Konstytucji RP lub innych aktów prawnych, z których wynikają wspomniane zasady i prawa ani nie wnosił o stwierdzenie niezgodności z nimi przedmiotowego orzeczenia. Dopiero w uzasadnieniu skargi powołano art. 7 i art. 67 Konstytucji RP, jednakże bez jakiegokolwiek wywodu jurydycznego, który wyjaśniałby, na czym polega obraza w zaskarżonym wyroku przepisów prawa materialnego oceniana w kontekście tych regulacji. Za wymagany wywód nie można bowiem w żadnej mierze uznać przytoczenia treści art. 7 i art. 67 Konstytucji RP, wspartego lakoniczną konstatacją autora skargi, że „utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku w sposób oczywisty prowadzi do naruszenia konstytucyjnego prawa powódki do podlegania ubezpieczeniom społecznym, zwłaszcza w sytuacji, że spełniała kryteria ustawowe wymagane przez organy rentowe”.

Niniejsza skarga nie spełnia także drugiego kryterium dopuszczalności skargi wymaganego w art. 424¹ § 2 k.p.c., jakim jest uzasadnienie wyjątkowości przyczyn nieskorzystania przez stronę z przysługujących jej środków zaskarżenia wyroku, ponieważ jej autor w żadnym miejscu nie odnosi się do powodów nieskorzystania przez stronę z możliwości zaskarżenia wyroku Sądu pierwszej instancji apelacją. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że przyczyny nieskorzystania przez stronę z przysługujących jej środków zaskarżenia w rozumieniu art. 424¹ § 2 k.p.c. (w przypadku ubezpieczonej – apelacji) muszą mieć charakter wyjątkowy w znaczeniu obiektywnym, co oznacza, że chodzi o szczególne okoliczności obiektywnie uniemożliwiające stronie wniesienie środka zaskarżenia, a nie o okoliczności subiektywne, wynikające z woli lub zaniedbań strony. Wnosząc skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, strona musi zatem wykazać, że nieskorzystanie przez nią z przysługującego środka prawnego nastąpiło z wyjątkowych powodów mających charakter siły wyższej, takich jak ciężka choroba, katastrofa, klęska żywiołowa, czy wyjątkowych okoliczności leżących po stronie osób trzecich, np. błędna informacja udzielona przez pracownika sądu, które to okoliczności obiektywnie rzecz biorąc uniemożliwiły wniesienie środka zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 2 lutego 2006 r., I CNP 4/06, OSNC 2006 nr 6, poz. 113; z

dnia 19 grudnia 2006 r., II CNP 112/06, LEX nr 610073; z dnia 7 lutego 2008 r., IV CNP 217/07, OSNC-ZD 2008 nr 4, poz. 114 oraz z dnia 10 sierpnia 2010 r., II CNP 38/10, LEX nr 603890 i II CNP 39/10, LEX nr 603891). Nie ma natomiast takiego charakteru sytuacja, gdy strona zrezygnowała z wniesienia środka zaskarżenia, bowiem w jej ocenie nie miała do tego podstaw i nie wierzyła w jego skuteczność (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2007 r., IV CNP 37/07, LEX nr 315545). Warto przy tym zauważyć, że skarżący musi „wykazać” - a więc nie „wskazać”, „przyczyć” czy „uwiarygodnić” - zaistnienie wyjątkowego wypadku, o którym mowa w art. 424¹ § 2 k.p.c., przez ujawnienie, a także przedstawienie tej okoliczności w sposób wyczerpujący oraz niebudzący wątpliwości (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2013 r., V CNP 75/12, LEX nr 1375491). Tymczasem autor niniejszej skargi nie wskazał żadnych wyjątkowych powodów obiektywnie uniemożliwiających wniesienie apelacji od wyroku Sądu Okręgowego. W tej materii ograniczył się wyłącznie do oświadczenia, że „zaskarżony niniejszą skargą wyrok nie podlega wzruszeniu w drodze innych środków prawnych, brak jest bowiem ustawowej podstawy do złożenia skargi kasacyjnej z następujących powodów, zaskarżone orzeczenie jest wyrokiem Sądu pierwszej instancji, a ponadto sprawa nie spełnia kryterium wartości przedmiotu zaskarżenia (*a contrario* art. 398¹ k.p.c. i art. 398² k.p.c.)”.

Trzeba w tym miejscu nadmienić, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia stanowi środek szczególnego rodzaju, gdyż przez jej wniesienie i uwzględnienie strona nie uzyskuje zmiany orzeczenia czy choćby jego wyeliminowania z obrotu prawnego, lecz jedynie prejudykat, który pozwoli jej realizować odpowiedzialność odszkodowawczą, jeżeli przez wydanie orzeczenia poniosła szkodę, a orzeczenie okazało się bezprawne. Z tej przyczyny skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie można traktować jak alternatywy dla apelacji, skargi o wznowienie postępowania czy choćby skargi kasacyjnej, a od dnia 3 kwietnia 2018 r. - skargi nadzwyczajnej. Ta zasada znajduje wyraz także w art. 424¹ § 2 *in fine* k.p.c., w którym ustawodawca zastrzegł, że skarga oparta na ustalonych w tym przepisie przesłankach nie jest dopuszczalna, gdy jest możliwa zmiana lub uchylenie wyroku w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych (por. postanowienie

Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2019 r., V CNP 1/19, LEX nr 2692664). Godzi się jedynie zauważyć, że fachowy pełnomocnik, który przez cały czas występował w sprawie w imieniu ubezpieczonej złożył wnioski o doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem dopiero w dniu 29 maja 2019 r., a zatem po upływie 11 miesięcy od wydania wyroku przez Sąd Okręgowy.

Nie można też pominąć, że autor skargi nie określił wysokości poniesionej potencjalnie przez ubezpieczoną szkody. Tymczasem uprawdopodobnienie wyrządzenia szkody, spowodowanej przez wydanie prawomocnego wyroku, którego skarga dotyczy (art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c.), stanowi wyodrębniony i zarazem konieczny element zaliczany do wymogów konstrukcyjnych skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku. To wymaganie konstrukcyjne skargi jest spełnione wtedy, gdy skarżący przedstawi wyodrębniony wywód prawny, w którym wskaże, że szkoda wystąpiła, określi jej postać, wysokość i czas powstania oraz związek przyczynowy z wydaniem orzeczenia, będącego przedmiotem skargi, a także przedstawi dowody lub inne środki zdolne uwiarygodnić powstanie szkody (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 28 listopada 2017 r., III CNP 19/17, LEX nr 2430770; z dnia 8 grudnia 2016 r., V CNP 37/16, LEX nr 2186586; z dnia 23 września 2005 r., III CNP 5/05, LEX nr 183619). Spełnienie konstrukcyjnych wymagań skargi na „bezprawny” prawomocny wyrok wymaga nie tylko uprawdopodobnienia szkody, ale także określenia jej wysokości oraz precyzyjnie przekonującego uzasadnienia wyjątku wniesienia takiej skargi na podstawie art. 424¹ § 2 k.p.c., czego w rozpoznanej skardze zabrakło (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2012 r., III CNP 21/12, LEX nr 1230171), a nie jest rzeczą Sądu Najwyższego – co sugerowałyby wnioski skargi – prowadzenie w tym celu postępowania dowodowego.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 424⁸ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.